

Het succes van het Portel-cluster

Samenwerking in het Portugeese onderwijs

Portugal startte in de vroege jaren 90 met horizontale en verticale clusters in het onderwijs. Door de samenwerking tussen scholen en de lokale organisatie van het onderwijs voelen ouders zich meer bij de activiteiten van hun kinderen betrokken.

DOOR: LUÍS ALBERTO RIBEIRO - Onder de Portugese dictatuur van 1932 tot 1974 werd het basisonderwijs letterlijk ontmanteld. De opleiding voor kinderen tussen 6 en 10 werd herleid tot een minimaal pakket met lees-, schrijf- en teloefeningen. Pas vanaf 1974 werd het aanbod weer democratischer. De overheid richtte een openbaar netwerk voor basisonderwijs op in 1977. Tegelijk kregen de scholen ook een democratisch bestuur. Toch had elke school, ongeacht hoe groot of klein ze was, een eigen beleid met beperkte invloed en geen echt onderwijsplan. Daardoor konden ze weinig strategische keuzes maken. Bovendien was er een totaal gebrek aan structurele voorzieningen op lokaal en regionaal niveau. Daardoor bleef onderwijsondersteuning beperkt, net als de samenwerking tussen verschillende scholen.

Heel wat leerkrachten werkten in die periode in traditioneel georganiseerde scholen met weinig leerlingen. Om hen uit het isolement te halen, werden in de jaren 90 de eerste zogenaamde scholenclusters opgericht. Alle scholen van een bepaalde regio (doorgaans een geografische gemeente) kwamen onder centraal bestuur te staan en kregen een geïntegreerd onderwijsplan. Ze konden twee types van clusters onderscheiden. Enerzijds had je de horizontale clusters voor kleuter- en basisscholen (zoals het cluster Portel), anderzijds had je de verticale clusters. Die

laatste omvatten kleuter- en basisscholen maar ook middelbare scholen, waardoor kinderen van alle leeftijden onder één koepel werden samen gebracht. Deze experimentele netwerken kregen vanaf 1998 officieel vorm. Ze baseerden zich op de idee dat onderwijsbeleid op lokaal niveau moet worden vastgelegd, met onderwijspraktijken in functie van de kinderen, gericht op de buurt waar ze vandaan komen. Dit gebeurde door activiteiten te organiseren met plaatselijke partners en families, onafhankelijke welzijnsorganisaties, sport- en jeugdverenigingen, de bedrijfswereld en parochie- en kerkraden. Lokale betrokkenheid was een centraal gegeven.

In 1992 kreeg ook het Portel-cluster vorm. Aanvankelijk was het een horizontaal cluster en een pilotproject in een nationale context. Dit bleef zo tot in 2006, toen we de overstap maakten naar een verticaal cluster. Vandaag omvat die het kleuter- en basisonderwijs, het beroepssecundair onderwijs (op 3 niveaus) en 2 niveaus van pedagogisch onderwijs, bedoeld voor studenten die vroegtijdig de school zouden kunnen verlaten. Door deze aanpak zijn zowat alle onderwijsvormen bij het verhaal betrokken, met uitzondering van het hoger onderwijs.

Een ander belangrijk feit was de ondertekening van het Autonomieakkoord van het ministerie van Onderwijs. We waren één van de twee

scholen in Portugal die dat deden. Daardoor werden een heleboel nieuwe maatregelen en vaardigheden aan het systeem toegevoegd. De cluster kon zijn pedagogische doelen efficiënter nastreven: een aantal kwantitatieve doelstellingen werden aan leerdoelstellingen gekoppeld.

De gemeente Portel is een typisch landelijke streek in het Portugese binnenland. Het gebied is zo'n 600 km² groot en het dunst bevolkt binnen de regio Évora. Er wonen gemiddeld 11 mensen per vierkante kilometer en de bevolking is relatief verouderd. Getrouwde koppels zijn doorgaans tweeverdieners en grootouders kunnen er niet altijd de kleinkinderen opvangen. Terwijl er vroeger vooral grote families woonden, zijn het nu kleinere families die elkaar minder kunnen ondersteunen. De belangrijkste inkomsten halen ze uit landbouw (wijngaarden) en toerisme. De regio scoort sowieso niet hoog op de economische ladder en volwassenen hebben meestal een lage opleiding genoten. Tot voor kort bleven kinderen er gemiddeld vaker zitten dan in de rest van het land.

Tegenwoordig krijgt ongeveer de helft van de studenten steun van de *Acção Social Escolar*, een ondersteuningsprogramma voor het onderwijs. Deze aanpak wordt sinds 2002 gestimuleerd door de Portel-cluster. Op die manier wil men een netwerk van projecten opzetten waardoor scholen de rol van een sociale organisatie krijgen. Ze kunnen zelf nieuwe initiatieven starten om het isolement van de bevolking een halt toe te roepen. Tegelijkertijd bevorderen ze de uitwisseling van ervaringen tussen alle betrokken partijen uit het onderwijs: studenten, ouders, leerkrachten en assistenten. Zo hebben de scholen twee verschillende, maar complementaire strategieën ontwikkeld. Enerzijds investeren ze in projecten die tot betere onderwijsmethodes kunnen leiden, zoals aandacht voor innovatie

De geïntegreerde aanpak maakte dat binnen twee jaar geen enkel kind nog voortijdig de school verliet.

op school. Anderzijds steunen ze initiatieven die de ontwikkeling van de gemeenschap kunnen stimuleren. Daarbij hebben ze aandacht voor de zorgen en de wensen van de bevolking.

De Portel-cluster krijgt steun van de gemeenteraad, parochieraden, plaatselijke gemeenschapscentra en welzijnsorganisaties. Zo kunnen we een netwerk van partners voor gezinsondersteuning in de hele regio, door middel van maaltijden of buitenschoolse activiteiten. Een aantal gemeentelijke initiatieven wordt zo nieuw leven ingeblazen. Belangrijk is ook dat de beschikbare middelen in de gemeente nu weer geïnvesteerd worden in de noden van studenten en leerkrachten. Dit gebeurt op een geïntegreerde manier. De menskracht en de maaltijden (om maar een voorbeeld te geven) waren al beschikbaar in de gemeente. De Portel-cluster kon het betrokken personeel helpen om sociale en pedagogische activiteiten te organiseren. Daarvoor maken we gebruik van meubels en ander logistiek materiaal van de gemeente.

Er werd ook een bibliotheeknetwerk voor scholen opgericht om de bevolking te stimuleren meer te lezen. Uit onderzoek bleek immers dat het slecht gesteld was met de geletterdheid in Portel. De bibliotheken willen, met behulp

van lokale en nationale steun, scholen, families en gemeenschappen dichter bij elkaar brengen. Ze voorzien aantrekkelijke leesruimtes en leesmateriaal voor mensen van alle leeftijden. In alle klaslokalen, vanaf de kleuterschool, zijn er computers met een internetverbinding. Het werk van de studenten wordt onder de clusterscholen verspreid door middel van A Borboleta (De Vlinder), een magazine dat vier keer per jaar verschijnt. Daarnaast zijn er ook nog projecten rond biologisch tuinieren en composteren, er wordt gezwommen, leerkrachten krijgen ICT-onderricht en leren over alternatief wetenschappelijk onderwijs, de Portugese taal en wiskunde.

Om de cluster meer autonomie te bieden, moest die de leerproblemen bij studenten aanpakken en het aantal zittenblijvers inperken. Portel investeerde hier massaal in, zij het met moeite. Ook in 2006/2007 gingen er nog steeds minder kinderen naar school dan in de rest van het land. Dit leidde tot een groot debat over een andere, meer geïndividualiseerde aanpak van het onderwijs. Met de hulp van het Autonomieakkoord kon het Portel-cluster eigen criteria vastleggen om klassen kleiner te maken en de leermethodes uit te breiden. Bovendien kwam er een systeem waardoor leerkrachten in en naast de lessen, extra ondersteuning konden

geven aan kinderen met leerproblemen. Er ging ook uitgebreide aandacht naar de vakken met de laagste scores. Deze aanpak en het gebruik van moderne technologieën maakten dat de cluster binnen de twee jaar succes boekte. Geen enkel kind beëindigde nog voortijdig de school. De leerresultaten stegen met 20 procent. Daardoor werd Portel een van de meest succesvolle onderwijsclusters in de regio.

Deze aanpak werkt vooral omdat de cluster niet te grootschalig is, continuïteit aanbiedt en daardoor de hele gemeenschap op weg helpt. De permanente samenwerking tussen scholen op verschillende niveaus overtuigt leerkrachten en ouders ervan dat een school wel degelijk een oplossing kan zijn voor een onderwijsprobleem. We hebben getracht om de scholen een nieuw elan te geven. Ze zijn het aanspreekpunt voor plaatselijke activiteiten en de ontwikkeling van de kinderen, waardoor het onderwijs en de identiteit in een nieuw perspectief worden geplaatst.

Luis Alberto Ribeiro is directeur van de Portel-cluster in Portugal • avp.luisribeiro@gmail.com